

יום ב', כ"ה בתמוז תשס"ח (28 ביולי)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

קפיטולציות: יתר על כן, סכסוך משפטי בין אזרח אירופי לבין אזרח עות'מאני היו מתבררים בפני טריבונאל מעורב שכלל הן את הקונסול של מדינתו של האזרח והן שופט עות'מאני.

המקור ההיסטורי של משטר הקפיטולציות

שורשיהן של הקפיטולציות נמצא בממלכות הצלבניות במזרח התיכון. ערי איטליה שסחרו עם אותן ממלכות השיגו לאזרחיהן שורה של הטבות. הטבות אלו למעשה צמצמו מאוד את סמכותן של אותן מדינות כלפי האזרחים הללו. חלק מהממלכות האיסלאמיות שבאו במקומן של הממלכות הצלבניות בסוריה ובארץ-ישראל היו מעונינות בהמשך הסחר עם ערי אירופה השונות. לשם כך ניתנו לאזרחי המדינות האירופיות ערובות לשלומם, לרכושם ולחופש הדת שלהם.

משטר הקפיטולציות באימפריה העות'מאנית

גם האימפריה העות'מאנית העניקה הטבות מעין אלו לסוחרים אירופים ממדינות מסוימות באירופה, במיוחד מערי איטליה השונות. עם החלשותה של האימפריה העות'מאנית במאות ה-18 וה-19 השיגו מדינות אירופה השונות הטבות מהסוג שהוזכר לעיל. הטבות אלו הפכו את הקונסולים למעשה לריבונים על אזרחי מדינותיהן בארצות האימפריה העות'מאנית.

הסכמי הקפיטולציה נחתמו אחרי שבריטניה ורוסיה סייעו לשלטון העות'מאני להתגבר על כוחות **מוחמד עלי**, ששלטו במצרים מתחילת המאה ה-19 ובין השנים 1832-1840 שלטו גם בארץ-ישראל. ההסכמה לחתום על הסכמים אלו, שהיו פגיעה מהותית בסמכות האימפריאלית של העות'מאנים, היו ביטוי לחולשתה ההולכת והגוברת של האימפריה מול מעצמות אירופה.

כך היה גם המצב בארץ-ישראל תחת השלטון העות'מאני. תחת משטר כנפיו של משטר הקפיטולציות, הקימו מדינות אירופה שורה של שירותים כגון **דואר ובנקים**. מדינות אירופה אף בקשו להחיל את משטר הקפיטולציות בקרב אוכלוסיות במזרח התיכון שאינן מוסלמיות. כך בקשה רוסיה להחיל את הקפיטולציות על כלל היוונים האורתודוקסים במזרח התיכון ובמיוחד בארץ-ישראל. צרפת ביקשה לעשות דבר דומה עם הנוצרים הקתולים ואילו אנגליה ביקשה לעשות כן עם היהודים והדרוזים.

בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20, השחרור ממסים ומחלק מהכללים שחלו על אזרחי האימפריה איפשר הקמת מערכות אזרחיות מקבילות לאלו שסיפקה האימפריה, כולל בתי חולים, בתי ספר, סלילת דרכים ומסילות ואפילו שירותי דואר, שלא היו תלויים בתשלום שוחד או היו נתונים לתשלומי מסים שרירותיים.

סופן של הקפיטולציות

הקפיטולציות היו סמל לשעבוד של המדינות החלשות בידי המדינות המפותחות יותר. באופן טבעי מדינות שהתחזקו דיין חתרו לביטול הקפיטולציות בשטחן, כך למשל ביטלה יפן את הקפיטולציות בשטחה בשנת 1899. כמו כן מאז מהפכת הטורקים הצעירים בשנת 1908 חרתו על דגלן הממשלות באימפריה העות'מאנית את ביטולן של הקפיטולציות.

"כִּפְאֶשׁר שְׁמַעְנוּ כִּן רְאִינוּ בְּעִיר ה' צָב־אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנֵנָה עַד עוֹלָם סֶלָה."

מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של **כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם** בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל

יום ב', כ"ה בתמוז תשס"ח (28 ביולי)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

במהלך מלחמת העולם הראשונה בוטלו באימפריה העות'מאנית הקפיטולציות עבור אזרחי מדינות אירופה שהיו במצב מלחמה עם האימפריה. מצב זה גרם לקשיים רבים ליישוב העברי שרוב אנשיו היו אזרחים של מדינות אלו. אמנם בהסכם סוור שנחתם לאחר מלחמת העולם הראשונה, הוחזרו הקפיטולציות אך בהסכם לוזאן משנת 1923 הן בוטלו שוב. בתקופת המנדט הבריטי, בוטלו הקפיטולציות בשטחיהן של ארץ-ישראל, ירדן ועיראק. כך היה גם בתחומי המנדט הצרפתי בסוריה ובלבנון.

ככלל, ניתן לומר שהלגיטימיות הבינלאומית של הקפיטולציות הלכה ודעכה בתקופה שבין שתי מלחמות העולם. בשנת 1919 הכריז השלטון הקומוניסטי בברית המועצות על ויתור חד צדדי מצדו על הקפיטולציות שירש מרוסיה בפרס ובשנת 1924 הכריזה על ויתור דומה על זכויות מסוג דומה לקפיטולציות בסין, אם כי הפעם תוך כדי מו"מ. צעדים אלו הלמו את האידאולוגיה הקומוניסטית בדבר טיבו הנצלני של הקולוניאליזם.

"כִּאֲשֶׁר שָׁמְעֵנוּ כִּן רָאִינוּ בְּעִיר ה' צָב־אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנֵנָה עַד עוֹלָם סֶלָה."

מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום שני

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל